

ÚJVÁRI EDIT

A bölcsesség és az éj madara

A tanulmány témája a bölcsesség legfőbb állatszimbóluma, a bagoly. Ehhez a madárhoz, az európai kultúrában, az ókor óta hagyományozódó jelentések kötődnek, amelyeket az Állatszimbólumtár Bagoly/kuvik szócikkében fejtettünk ki. Az európai tradicionális jelképek alapvető jellemzője, hogy az antik és a zsidó-keresztény kultúrák szövegeiben, képeiben rögzülő jelentéseket variálják tovább, újabb és újabb megfogalmazással színesítik. Ahogy a szócikk is bemutatja, az éjszakai életmódot folytató, ragadozó bagolyfajták szerepelhetnek pozitív és negatív értelemben is. Lehet Pallasz Athéné/Minerva attribútuma, a bölcsesség, a tudomány állatszimbóluma, másfelől az éj, a sötétség vészhozó, félelmetes jelképeként is ismert. Mindezt irodalmi alkotások, emblémáskönyvek, traktátusok, miniatúrák, grafikák, festmények sorával támasztjuk alá, illusztráljuk. Tanulmányomban, mintegy továbbgondolásként, az Állatszimbólumtárban bemutatott tradicionális jelentéseket illusztrálom újabb példákkal, majd pedig a 20. századi magyar költészetből emelek ki néhány alkotást, arra keresve a választ, hogy vajon a bagoly hagyományos jelentésain túl megjelennek-e új tartalmi elemek ezekben a művekben?

Kulcsszavak: bagoly-jelkép, bölcsesség, éjszaka, hagyományos és új jelentések

Vígh Évát köszöntő tanulmányom témája, illő módon, a bölcsesség egyik neves állatszimbóluma, a bagoly. Ehhez a madárhoz az európai kultúrában az ókor óta hagyományozódó jelentések kötődnek, amelyeket az *Állatszimbólumtár* Bagoly/kuvik szócikkében részletezünk.¹ Az európai tradicionális jelképek alapvető jellemzője, hogy az antik és a zsidó-keresztény kultúrák szövegeiben, képeiben rögzülő jelentéseket variálják tovább, újabb és újabb megfogalmazással színesítik, így van ez a bagoly esetében is. Ahogyan a szócikkben is bemutatjuk, az éjszakai életmódot folytató, ragadozó bagolyfajták szerepelhetnek pozitív és negatív értelemben is.

¹ VÍGH (2017: 15–19).

A bagoly Pallasz Athéné/Minerva szent állata, ezzel összefüggésben a bölcsesség, a tudomány állatszimbóluma. A Pallasz Athénét dicsőítő *Homéroszi himnuszban* szereplő jelző, a *glaukópisz* fordítása: bagolyszemű (Trencsényi Waldapfel Imre)² / ragyogószemű (Devecseri Gábor).³

Másfelől, főleg a kuvik révén, az éj, a sötétség vészhozó, félelmetes jelképe is lehet. Mindezt irodalmi alkotások, emblémáskönyvek, traktátusok, miniatúrák, grafikák, festmények sorával támasztjuk alá, illusztráljuk. Tanulmányomban, mintegy továbbgondolásként, az *Állatszimbólumtárban* bemutatott tradicionális jelentéseket illusztrálom újabb példákkal, majd pedig a 20. századi magyar költészetből emelek ki néhány alkotást, arra keresve a választ, vajon a bagoly hagyományos jelentésein túl megjelennek-e új tartalmi elemek?

Az Athénére/Minervára vonatkozó, görög-római kultúrában kikristályosuló jelentésekről számos forrás fennmaradt. A bagoly már a műkenéi sírművészetben is előfordul, éjszaka is látó madárként temetkezések díszmotívuma, profilaktikus (betegség-, bajelhárító) és védelmező szereppel is bírt, amelynek magyarázata feltehetően kerek, egymás mellett ülő szemei, szigorúnak ható, a gonosz erőkkal szemben „védő” tekintete.⁴ Athéné ősi karaktere madarakhoz is kapcsolódott, valamint az olümposzi pantheonban, a Bölcsesség istennőjeként attribútumává vált a bagoly, hiszen az éjjel is látó ragadozómadár a hatékony stratégia megtestesítője. A bagoly az istennő válláról hátratekintve lehetővé tette számára, hogy mindent lásson, és felfogja a teljes igazságot. Athén város védelmezőjének állatszimbólumaként a bagoly fontos jelképpé vált, Athéné tulajdonságait is megtestesítette, beleértve a hadtudományt és a stratégiát, a bölcsességet és egyben a gyakorlati készségeket.⁵

Az akropoliszi ásatásokon számos bagolyszobrot tártak fel, a nagyméretű kőfaragványoktól a kisméretű bronzidolokig.⁶ Az archaikus korszakból származó, kőből faragott bagolyszobrokat eredetileg oszlopokon helyezhet-

² TRENCSENYI-WALDAPFEL (1983: 101).

³ DEVECSERI (1981).

⁴ WATSON (1999).

⁵ KELLY-WHELAN (2022).

⁶ <https://www.theacropolismuseum.gr/en/hekatompedon-owl>;

<https://theacropolismuseum.gr/en/owl-figurine>. Utolsó megtekintés: 2023. 12. 11.

ték el. Az Akropolisz déli lejtőjén találták meg azt a bagolyfaragványt, amely a kutatók szerint Periklész Ódeionjának egyik szobrászati díszé lehetett. Mintegy 15 hasonló leletet tartanak számon, ami jelzi, hogy Athéné madara az athéni középületeken is jellegzetes motívum volt (ld. 1. ábra).⁷

1. ábra: Bagolyfaragvány, Athén, Akropolisz Múzeum (a szerző fotója).

A 2. képen látható ezüst tetradrachma érme Athénét és a baglyot jeleníti meg, az AΘE felirat pedig az AΘHHNAIΩN ('athéniaké') rövidítése. Ezt a pénzt Kr. e. 479-ben, a perzsák fölötti görög győzelmet követően bocsátották ki Athénban.⁸ A bagolyfigura fölött Athéné másik fontos attribútuma, az olajág is szerepel, a drachmák köznapi elnevezése glaukész (γλαῦκες, vagyis 'baglyok') volt (2. ábra).

2. ábra: Athéni drachma.⁹

⁷ <https://www.theacropolismuseum.gr/en/part-seat-carved-owl>.

Utolsó megtekintés: 2023. 12. 11.

⁸ KRAAY (1956: 43–68).

⁹ <https://classicalwisdom.com/wp-content/uploads/2022/04/ezgif-4-bde98190e1.jpg>.

Utolsó megtekintés: 2023. 11. 20.

Plutarkhosz Themisztoklészről írt életrajzában megörökítette azt a legendát, amely szerint a Kr. e. 480-ban lezajló szalamiszi csata előtt: „Némelyek szerint, mialatt Themisztoklész hajójának fedélzetén vitatkozott, egy baglyot láttak, amely jobbról a hajók irányába repült és rátelepedett az egyik árboc csúcsára. Ez az előjel csak megerősítette Themisztoklész szavait, és a görögök felkészültek a harcra.”¹⁰ A baglyot tehát szerencsét hozó jelként is számontartották.

A budapesti Szépművészeti Múzeum antik gyűjteményében őrzött, Kr. e. 5. századi, baglyot, és a szintén az istennőre utaló olajágot ábrázoló vörösalakos szküphosz szép példája az athéni Athéné-kultusznak és az ebben szereplő bagoly-attribútumnak (ld. 3. ábra).

3. ábra: Athéni szküphosz, Kr. e. 5. század első fele, Budapest, Szépművészeti Múzeum, Antik gyűjtemény¹¹

A régészeti feltárások azt bizonyítják, hogy ez a jellegzetes formájú és díszítésű, csésze méretű kerámiatípus nem csak Athénban volt elterjedt, hanem más görög poliszokban is, sőt még Apuliában, Etruriában és az Adriai-tenger mentén is több tucat maradt fenn a Kr. e. 5–4. századi eredetű régészeti anyagban.¹²

Minerva, a mesterségek, a művészet és a bölcsesség római istennője a kézművesek, művészek, orvosok és a tanítók védőistensége, az Athénével történő azonosítás révén átruházták rá a görög istennő tulajdonságait és attribútumait, köztük a baglyot is.¹³

¹⁰ PLUTHARKHOSZ (2001: 232).

¹¹ <http://hyperion.szepmuveszeti.hu/hu/targy/5046>. Utolsó megtekintés: 2023. 11. 25.

¹² KIRIGIN (2020: 59).

¹³ IRMSCHER (1993: 375).

Ripa közvetíti az antik hagyományt, azért ajánlja a baglyot a Tanács allegorikus alakjának attribútumaként, mert Minerva szent madara, az athéniak jelvénye.¹⁴ Minerva kocsját baglyok vontatják, az attribúció érvelése szerint az istennő szeme hasonlít a bagolyéhoz, amely éjjel is kitűnően lát: „Azt példázza ez, hogy a bölcs ember átlátja és ismeri a dolgokat, bármilyen nehezek és rejtettek legyenek is azok”.¹⁵ A könyvön ülő bagoly Európa egyik attribútumaként kontinensünk tudományos eredményeire utal.¹⁶ Az újkori emblémáskönyvek sokasága erősítette és terjesztette ezeket a jelentéseket.¹⁷

Nem véletlen, hogy a tudományhoz, könyvekhez kötődő intézmények sora választotta logónak a körültekintő bölcsesség jelképeként, és – az athéni tetradrachmára is utalván – még pénzügyi befektető cég emblémájaként, és egyéb vonatkozásokban is előfordul (ld. 4–8. ábra).

4–8. ábra: Intézményi logók: Országos Tudományos Diákköri Tanács, SZTE BTK, Könyvbagoly Könyvesbolt, Antikvárium.hu, Classical Wisdom-honlap, Glafka Capital.¹⁸

¹⁴ RIPA (1997: 121).

¹⁵ RIPA (1997: 84).

¹⁶ RIPA (1997: 400).

¹⁷ http://emblemimages.library.illinois.edu/vortrefflichhoch00mayer/_access/emblem/E000996.jpg; <https://rkd.nl/en/explore/images/121634>. Utolsó megtekintés: 2023. 11. 15.

¹⁸ <https://classicalwisdom.substack.com/>; <https://konyvbagoly.hu/>;

<https://www.glafkacapital.com/about-us/the-meaning-of-glafka/>. Bagolyfigurát tartal-

Ugyanakkor a bagoly negatív értelmezése is hosszú sorozatot alkot, amely főleg a madár éjszakai, ragadozó életmódjából, és a kuvik hangjából eredeztethető. A görög-római mitológiában Ascalaphust, Dis kerésztét Ceres bagollyá változtatja, büntetésül, amiért elárulta, hogy Proserpina evett a Dis által kínált gránátalmából: „ronda madár lett, a közel gyász hírüladója, / lomha bagoly, mely a földilakók számára iszony-jel”.¹⁹ Hasonló értelmezésben szerepel az *Aeneis*ben is, Dido számára a baljós jelek egyike: „a ház tetején a bagoly huhogott a halálról / hosszú, gyötrelmes gyászdalt”.²⁰ Ezt a hagyományt is átörökíti Ripa, a madár a Rossz szellem attribútuma is lehet, ijesztő előjelenként gyászdalt huhog.²¹ Az Éjszaka kocsiját két bagoly húzza,²² és a Babonaság allegorikus figuráját is bagoly kíséri (9. ábra).

9. ábra: Babonaság, Ripa *Iconologia* című művének 1644-es kiadásából.²³

Ugyancsak a madár éjszakai életmódjára alapozva a „hiú remény” megtestesítője is lehet, amely sötétben repül, „híján a fénynek”, valamint

---

mazó további logók: <https://1000logos.net/most-famous-logos-with-an-owl/>.

Utolsó megtekintés: 2023. 11. 15.

¹⁹ Ov. *Met.* 5, 550.

²⁰ Verg. *Aen.* 4, 462–463.

²¹ RIPA (1997: 231).

²² RIPA (1997: 89).

²³ https://nl.wikisource.org/wiki/Pagina:Iconologia_of_Uytbeeldinghen_des_Verstants_Cesare_Ripa_1644.djvu/82. Utolsó megtekintés: 2023. 11. 25.

„hazugságok, álmok, képzelgések, hiú és üres találgatások” veszik körül.²⁴ Ezt a negatív bagoly-szimbolikát követi Francisco Goya *Caprichos* rézkarc-sorozatának (1797–1799) több kompozíciója is. Ugyanez a motívum köszön vissza Csokonai Vitéz Mihály 1794-es *Konstancinápoly* című versében: „Denevér babona! Bagoly vakbuzgóság!” Ezen túl, általános értelemben, az igazságtalan, kegyetlen korszak jelzőjévé teszi: „bagoly világ”. A bagoly negatív jelentései is rendelkeznek ikonográfiarendszer-tani besorolással.²⁵

De vajon nem ürülnek-e ki az ókor óta ismétlődő tartalmak, jelentések a pusztá ismételtetések és sztereotípiák következtében? Nem veszít-e erejéből a jelkép az átvételek láncolatában, vajon gazdagodhat-e egyéni meglátással, konnotációval a bagoly? További példáimmal erre keresem a választ, a fentebb bemutatott hagyományos jelentések újabb, 19–20. századi példái után kutatva.

A bagoly éjszakai ragadozó volta, ahogyan láthattuk, negatív jelentéseket is indukál, mégis találunk olyan asszociációt, amely ezt a tulajdonságot egyértelműen pozitív értelemben használja. A bagoly hagyományos bölcsesség-jelentését Hegel az alkonnyal, a nap lezáruló időszakával kapcsolja egybe, ezáltal jogfilozófiai művének előszavában részben új összefüggésben említi az Athénéhez/Minervához kötődő bagoly-attribútumot. Mint írja, a megfelelő rálátás, a bölcsesség csak akkor érvényesülhet, „miután a valóság befejezte alakulásának folyamatát és elkészült”, azaz „Minerva baglya csak a beálló alkonnyal kezdi meg röptét”.²⁶

A magyar költészet gazdag példatára az antik és keresztény gyökerű európai irodalmi hagyományoknak, beleértve az állatszimbolikát, ezen belül a bagoly jelentéseit is, ahogyan ezt a fentebbi Csokonai-idézet is jelzi. Emellett – az antik irodalomban is megjelenő – néphit szintén ihlető forrása a bagoly negatív értelmezéseinek költőinknél. A halált közvetlenül megelőző jelek között szerepel: „Ha a kuvik, bagoly, halál-

---

²⁴ RIPA (1997: 555–556).

²⁵ [https://iconclass.org/13B47\(OWL\)](https://iconclass.org/13B47(OWL)). Utolsó megtekintés: 2023. 11. 15.

²⁶ HEGEL (1971: 23). A Hegel-idézzel összefüggésben, az Amerikai Hegel Társaság 1969 óta megjelenő szakmai lapjának címe: *The Owl of Minerva*. <https://www.pdcnet.org/owl>. Utolsó megtekintés: 2023. 11. 15.

madár, táltosmadár száll el az ablak előtt és rikolt, vagy a háztetőre száll, kuvikol: a házbeli halálát jelenti.”²⁷ A „rémes hirnök”-szerepet Tompa Mihály *Kuvik* című költeménye példázza, amelynek záró sora így hangzik: „A bus halálmadár kiált: / Kuvik, Kuvik...!”. Arany János *Tengerihántás* című balladájában a temetőben megszólaló kuvik hangja az árva, majd elhagyott leányanya tragikus halálának kísérteties mentója.

Tuba Ferkó hazakerült sokára,
Dalos Esztit hallja szegényt, hogy jára;
Ki-kimén a temetőbe
Rossz időbe’, jó időbe’:
– Kuvikol már, az ebanya! –
„Itt nyugosznak, fagyos földbe.”

Herman Ottó ennek a népi babonának etológiai magyarázatot is ad: „ez a kis bagoly rendkívül szereti a magyar temető fejfáit, amelyekről jól ráleshet a prédára.”²⁸

A 20. századi magyar költészetből is kiemelhető néhány olyan példa, amely a bagolyhoz kötődő hagyományokat hiteles élményeken alapuló, és ezáltal a jelentést aktualizáló, felfrissítő alkotásokban interpretálja, vagy akár új megvilágításba is helyezi a tradicionális jelentéseket. Weöres Sándor *Az éjszaka csodái*, „az alvók karneválját” megéneklő művében is szerepelteti: „nagyfülü bagoly őrzi az álmot, / mint kinn ezt az éjszakát”. Valamint késői költészetében önálló verset is szentel az éji madárnak, amely a természetes, „meghitt elmúlás” szelíd, „nem olyan ijesztő” jele, szembeállítva a zaklatott, zajos városi élettel, a nappallal.

A bagoly

Amikor beburkol
éj s nyugalom
és a baglyot hallom
a kertfalon:
nem olyan ijesztő
már a halál,

²⁷ KUNT (1990: 73).

²⁸ HERMAN (1983: 120).

mint a nap észvesztő
forgatagán.

A város élete
távol dobol,
erdei csendembe
is behatol,
ezer utca folyvást
zajjal teli,
a meghitt elmúlást
nem ismeri.

A „halálmadár” jelentésváltozáson megy át, Weöres számára a bagoly hangja az éjszakai nyugalom hangulatának eleme, amely ezáltal az elmúlás képzetét is természetessé szelídíti.

Szabó Lőrinc Lóci-verseinek egyikében, *A Bagoly* című költeményben a gyermeki fantázia „mindenhatóját” testesíti meg a madár, szinte totemmé magasztosulva. A bagoly fetiszizált, „nagy kerek szemüvege” jelzi, hogy az apa dominál ebben a felsőbb hatalom-képzetben, amelynek szerepébe bújva a kislány egy régi, nagy szemüvegben, „bagolyként” pózol:

Épp rád néz! szemüvege is van!
Itt a bagoly!... – Elhallgatott,
s én láttam, hogy csakugyan ott van,
a szemüveges alakot:

láttam Lócit átszellemülten,
ahogy benézett, komolyan
és gőgösen, mint aki érzi,
hogy rettentő szerepe van:
[...]
s szemében ragyogott az isten,
aki a lelkében lakott.”

A baglyoknak az állatmesékben is megtalálható a részben hagyományos, részben a hagyományt karikírozó jelentése. Aiszóposz/Esopus állatmeséiben is szerepel, lehet a bölcsesség megtestesítője (*A bagoly és a*

madarak),²⁹ valamint ravasz vadász, aki a nyugalját ciripelésével zavaró tücsköt csapdába csalja (*A bagoly és a tücsök*).³⁰ Az Alan Alexander Milne *Micimackó* című meseregényében szereplő Bagoly az állatszereplők egyike, anekdotáival, okoskodó tanácsaival inkább a tudálékosság, semmint a bölcsesség megtestesítője. Legalább ennyire közismert Hedvig, a hóbagoly J. K. Rowling varázslóvilágából. Hedvig egyfajta iskolai kellékként kerül a főhőshöz, Harry Potterhez, a tanévekben a roxfordi bagolyház lakója, a nyári szünetekben pedig a roxfordi kötődés megtestesítője a főhős számára, emellett bagolypostásként Harrynek a barátaival való kapcsolattartást biztosítja. A hóbagoly halála, a Harryt támadó gonosz varázslók támadásakor, a *Harry Potter és a Halál ereklyéi* című kötet 4. részének egyik tragikus epizódja.

Magyar vonatkozásban kiemelhető Dr. Bubó figurája, Romhányi József és Nepp József *Kérem a következőt!* című, 1973–1983 között készített, elsősorban felnőtteknek szóló satirikus rajzfilm- és mesesorozatának és könyvének főszereplője.³¹ Dr. Bubó a lelki és társadalmi jellegű problémák félreértésének és félrekezelésének orvosa, ezért „bölcsessége” valójában mindig humoros végkifejletet eredményez. Romhányi *Szamárfül* című groteszk állatvers-kötetének nyitó darabja is a bagolyhoz kötődő „bölc” sztereotípiá ellenében a bölcsesség látszólagosságát, az ostobák véletlenszerű ráhibázásának tanulságát szedi rímbe.

A bölcs bagoly

A tudós bagolyné tojt egy kis utódot,
de az nem lett okos, sőt inkább ütődött.

Atyja a nagyhírű egyetemi dékán
sokat bosszankodott lüke ivadékán.

Hosszan unszolta:

– Magolj,

fiam, bagoly!

Hiába korholta, intette,

kölkét ez csak untatta.

Utálta az egyetemet,

²⁹ ESOPUS (2021: 153).

³⁰ MARKÓ (1906: 102–103).

³¹ ROMHÁNYI (2021).

órák alatt legyet evett.

Nem csoda hát, hogy a halálmadár-vizsgán
csak ücsörgött és pislogott pislán.

– Huss!

Rivallt rá az elnök akadémikus.

– Szálljon egy házra,
és borítsa gyászba!

– Jó! – mondta a buta bagoly, holott azt sem tudta, miből lesz a halott.

Rászállott a legelső viskóra,

és ott csücsült bóbiskolva.

Jobbat nem talál, ki mindent végigpásztáz,
mert ez volt a temetői gyásház.

Így lett a nagyerdő legostobább baglya,
a Huhogányos Akadémia tagja.

Szilágyi Ákos *Baglyok könyve* című verseskötete a szerző meghatározása szerint „politikai paródia”, a satirikus állatmese hagyományait folytatva. A szerző hangsúlyozza, hogy a bagolyhoz eredetileg is nagyon különböző, akár ellentétes jelentések kapcsolódtak már a mitológiai hagyományban is. Az ő verseiben pedig a bagoly negatív konnotációi dominálnak: „A *Baglyok Könyve* végső soron a satirikus-groteszk antiutópia műfaji vonalát folytatja: a démonikus-kísérteties madárvilágban, ebben az ellenvilágban a türannusz-vezérként fellépő bagoly és a farmakosz, vagyis az örök áldozat, a bűnbak-veréb viszonyára egyszerűsödik minden.”³²

Összefoglalásként megállapítható, hogy a bagolyhoz a hagyományos jelentésekkel összefüggő, új megközelítésű értelmezések is kapcsolódnak, tág teret nyújtva ezzel az állatszimbolika témájú kutatásoknak, amelyhez kiindulópontul szolgál az *Állatszimbólumtár*. Az SZTE JGYPK belső udvarának platánfáin évek óta rendszeresen költő erdei fülesbaglyok fiókéi pedig ösztönzést nyújthatnak ezeknek a különleges madaraknak a megkedveléséhez, megismeréséhez (10. ábra).

---

³² BORBÉLY (2013: 47).

10. ábra: Bagolyfiókák az SZTE JGYPK udvarán.³³

Források

- ARANY 1978 ARANY J., *Összes költeményei*, Budapest, 1978.
- CSOKONAI 1981 CSOKONAI VITÉZ M., *Minden munkája. Versek*, Budapest, 1981.
- ESOPUS 2021 ESOPUS, *Meséi*, Budapest, 2021.
- HEGEL 1971 SZEMERE S. (ford.), G. W. F. Hegel: *A jogfilozófia alapvonalai vagy a természetjog és államtudomány vázlatja*, Budapest, 1971.
- HOMÉROSZ 1981 DEVECSERI G. (ford.), *Homéroszi himnuszok*, Budapest, 1981.
- MILNE 1979 KARINTHY F. (ford.), A. A. Milne: *Micimackó*, Budapest, 1979.
- MARKÓ 1906 MARKÓ L., *Ezöpusi mesék*, Budapest, 1906.
- OVIDIUS 1982 DEVECSERI G. (ford.), *Ovidius: Átváltozások*, Budapest, 1982.
- PLUTARKHOSZ 2001 MÁTHÉ E. (ford.), *Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok I.*, Budapest, 2001.
- RIPA 1997 C. RIPA, *Iconologia*, Budapest, 1997.
- ROMHÁNYI 1983 ROMHÁNYI J., *Szamárfül*, Budapest, 1983.
- ROMHÁNYI 2021 ROMHÁNYI J., *Doktor Bubó*, Budapest, 2021.
- ROWLING 2008 J. K. ROWLING, *Harry Potter és a Halál ereklyéi*, Budapest, 2008.
- SZABÓ 1936 SZABÓ L., *Különbéke*, Budapest, 1936.
- SZILÁGYI 2013 SZILÁGYI Á., *Baglyok könyve*, Pozsony, 2013.
- TOMPA 1994 TOMPA M., *Összes Költeményei I–II.*, Budapest, 1994.
- VERGILIUS 1984 LAKATOS I. (ford.), *Vergilius összes művei*, Budapest, 1984.
- WEÖRES 1980 WEÖRES S., *Ének a határtalanról*, Budapest, 1980.

³³ <https://www.facebook.com/interaktiv.tudastar>. Utolsó megtekintés: 2023. 12. 10.

Felhasznált irodalom

- BORBÉLY 2013   *Borbély Szilárd kérdezte Szilágyi Ákost – Ad notam: Baglyok könyve, A Vörös Postakocsi, 7 (2013/1–4), 45–47.*
<https://www.avorospostakocsi.hu/wp-content/uploads/2016/01/nyomtatott-2013.pdf>.
- HERMAN 1983   HERMAN O., *Arany, Tompa, Petőfi és a népköltés madárvilága*, Budapest, 1983.
- IRMSCHER 1993   J. IRMSCHER, *Antik lexikon*, Budapest, 1993.
- KELLY–WHELAN 2022
                                  S. KELLY – E. WHELAN, *The Owl of Athena: Symbol of Wisdom*, 2022.
<https://classicalwisdom.com/culture/the-owl-of-athena-symbol-of-wisdom/>.
- KIRIGIN 2020   B. KIRIGIN, *Owl skyphoi around the Adriatic*, in: N. Sekunda (ed.), *Wonders Lost and Found: A Celebration of the Archaeological Work of Professor Michael Vickers*, 2020, 58–69.
<https://doi.org/10.2307/j.ctvx5w97m.9>
- KRAAY 1956   C. M. KRAAY, *Archaic Owls of Athens: Classification and Chronology*, *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, 16 (1956), 43–68.
- KUNT 1990   KUNT E., *Temetkezési szokások*, in: Dömötör T. (főszerk.), *Népszokás, néphit, népi vallásosság*, Budapest, 1990, 67–101.
- TRENCSENYI-WALDAPFEL 1983
                                  TRENCSENYI-WALDAPFEL I., *Mitológia*, Budapest, 1983.
- VÍGH 2019   VÍGH É. (szerk.), *Állatszimbólumtár*, Budapest, 2019.
- WATSON 1999   M. WATSON, *The owls of Athena: some comments on owl-skyphoi and their iconography*, *Art Bulletin of the National Gallery of Victoria*, 39 (1999), <https://www.ngv.vic.gov.au/essay/the-owls-of-athena-some-comments-on-owl-skyphoi-and-their-iconography/>.

The Bird of Wisdom and Night

The theme of this paper is the owl, the main animal symbol of wisdom. This bird is associated with meanings that have been handed down in European culture since antiquity and are explained in the Owl article in the Encyclopedia of Animal Symbols. The basic characteristic of European traditional symbols is that they vary the meanings recorded in the texts and images of ancient and Judeo-Christian cultures and add new and new formulations. As the article shows, the predatory owl species, which is nocturnal, can have both positive and negative connotations. It can be an attribute of Pallas Athena/Minerva, an animal symbol of wisdom and science, or a foreboding, terrifying symbol of night and darkness. All this is supported and illustrated by a series of literary works, emblem books, treatises, miniatures, graphics, and paintings. In my paper, as a further reflection, I will illustrate the traditional mean-

ings presented in the Encyclopedia of Animal Symbols with new examples, and then I will highlight some works of 20th-century Hungarian poetry in search of an answer to the question of whether new content elements appear in these works beyond the traditional meanings of the owl.

Keywords: owl symbol, wisdom, night, traditional and new meanings